

Ратомир СПАСОЈЕВИЋ¹

БРАЧНИ ПРОПИСИ У ШЕРИЈАТСКОМ ПРАВУ

Увод: Предисламска Арабија и настанак ислама

Етноним Арабљанин први пут се помиње у једном асирском натпису из 853 п.н.е. у облику „абиру“. Неки лингвисти сматрају да ова реч значи западњаци до други сматрају да заправо значи „онај који прелази“.Трећи сматрају да „пошто у корену имасемитску реч „абр“,значи бити сув. Легенда каже да је праотац Арабљана био Исмаил син старозаветног Аврама и његове ванбрачне партнерке Агаре. Етноним Арабљанин се односи на предисламску Арабију и ,евентуално, арабљански халифат Омејада и представља припаднике расно чистијег народа. Од тада се користи термин арапско-исламски или само арапски. Реч „Арапин“ ,која се касније појављује, означава свакога ко се после објаве ислама преобратио и крвно помешао са осталим поисламљеним народима². Првобитно уређење у коме су живели Арабљани је било родовско племенског карактера.Живели су номадским начином живота у шаторима.У сваком шатору је могла стати једна породица, више шатора сачињавало је род „хауу“који је имао свог вођу.Више родова чинило је племе на челу са шеиком.Шеик није имао апсолутну власт над племеном нити је имао извршну моћ а бирале су га стаешине родова. Организација племенског друштва довела је до тога да је сваки појединац био заштићен унутар своје племенске заједнице али је ван ње био препуштен самом себи.Чланови истог племена сматрали су да воде порекло од митског претка а себе су сматрали његовом децом „бану“. Период пре појаве ислама био је доба незнања и назива се џахилија.

Мухамед је у пећини Хира близу Меке почео да прима Објаву коју му је донео мелек Џибрил 610.године.Од тада је стално примао божје Објаве које је изговарао у сну или у трансу или су оне „протицале кроз његово срце“.Неки аутори овакво примање објаве сматрају као појаву епилепсије док хришћански писци сматрају да је ово пример прелести и запоседнутости нечистим духом којим је био запоседнут.“Мухамед би почињао да се тресе или би побледео или би поцрвенео,облио знојем када би долазило откровење.Често је падао у несвест добијајући откровење.Понекада му је избијала пена на уста.“³ Ислам је Арабљанима донео социјалну и политичку револуцију.Нова вера је кроз Посланиково деловање добила државотворни карактер који Арабљани до тада нису познавали.У почетку га је прихватио сиромашан слој становништва који је у томе видео могућност бржег економског напретка,као и робови,странци и жене којима је поравио

¹ Аутор је студент прве године на Правном факултету Универзитета у Београду, ratomirspasojevic2000@gmail.com

² *Пут ислама* Раде Божовић Службени гласник Београд 2015 страна 16

³ <http://www.svedokverni.org/svestenomucenik-danil-sisojev-islam/#note18>

социјални положаја³.Религија је у спела да каналише гнев сиромашних слојева и да тако формира једну нову заједницу чији је основ била солидарност заснована на религији а не на крвнородничким везама као у племенско доба. Након битке код Бедрa 624.године поразио је војску меканаца и касније заузео Меку где је Кабу прогласио светим местом. је умро 632.године.За живота успео је да уједини арабијско полуострво у једну јединствену религиозну целину.После Мухамеда владала су још четворица праведних халифа:Ебу Бекр,Омер,Осман и Алија.После Мухамедове смрти нико више није могао бити посланик па су због тога уведене титуле халифа који је управљао државом уз помоћ савета „шуре“.⁴

Ислам је био монотеистичка религија.Сам монотеизам има корене у подручју Плодног полумесеца.Монотеизам је постепено еволуирао из анимизма преко политеизма ка монотеизму.¹ Ислам има пет основних стубова:1.шехада која гласи.Нема нога осим Аллаха и Мухамед је његов пророк“.Изговарање ове формуле и присуство не мање од два муслимана аутоматски чини човека муслиманом.2.испуњење обреда клањања-намаза.3.обавезни порез за сиромашне-зекат.4.држање поста у месецу рамазану и 5.ходочасништво-хаџ.Многе исламске школе као и верници џихад сматрају шестим стубом.⁵Џихад,који се најчешће интерпретира као свети рат,је на почетку био усмерен против политеиста.Следеће групе које су утицале на силам су хришћанство и јудаизам.Куран их назива,у зависности од превода,Народима Књига или Народима Слова.“Куран има исте посланике који се разликују од оних које ми знамо иако имају библијска имена.У Корану се помињу Ноје,Јосиф,Адам,Ева,Девица Марија,Исус Христос,Јован Крститељ...али се сви они суштински разликују од оних у Библији“ . Ислам има шест носећих стубова а то су:шехада,молитва,зекат,пост,хаџ и џихад.Шехада пртдставља формулу којом се признаје монотеизам.Молитва намаз се обавља пет пута дневно и увек окренута према Меки где је Каба.Зекат представља порез која у пракси постаје обавезна.Хаџ је ходочашће односно обилазак светих места.Рамазански пост се пости за време рамазана који је девети месец исламског календара када је мелек џибрил почео да преноси Куран Мухамеду.Последњ,и по некима шести стуб, је џихад који представља свети рат.Није само рат у ужем смислу.Поједини теолози су сматрали да он представља и борбу за сопствено узрастање слично као што хришћанство сматра Спасењем.⁶

Шеријатско право и брачно законодавство

⁴ *Упоредна правна традиција* Сима Аврамовић,Војислав Станимировић Правни факултет универзитет у Београду страна 178

⁵ <https://www.svedokverni.org/savremene-struje-u-islam-u-pravoslav/>

⁶ <http://www.svedokverni.org/svestenomucenik-danil-sisojev-islam/>

У предисламској Арабији, која је била изразито патријархално друштво, положај жена је био изузетно неповољан. Ово закључујемо из чињенице да су управо жене и најнижи друштвени слојеви прихватили Објаву јер им је омогућавала да побољшају дотадашњи економски и социјални положај. Најважније од свега је да је прекинуто са жртвовањем женске деце у бедуинском друштву и да је жена путем мираза стекла материјалну сигурност у случају раставе⁷. Жртвовање деце је било присутно у семитским заједницама што видимо из покушаја Аврама да жртвује Исака. Ипак предисламско патријархално наслеђе је задржано.

Шеријатско право је у раном Средњем веку било једини заокружени правни систем. Идеја власти у исламској држави уобличена је из три извора: из учења самог шеријатског права, племенских обичаја и персиских и византијских утицаја. Највиша власт била је у рукама халифе који је вршио световну и верску власт. Исламска држава је дакле била егалитарна теократија. У халифату није било социјалних раслојавања као у европском феудализму. Сви муслимани су једнаки чланови умме.

Битно је рећи да је његова основа верска, као што каже професор Фикрет Карџић са Факултета исламских наука у Сарајеву: „Сматра се да је у Исламу право исто што и теологија у хришћанству а то је најтипичнија манифестација верског учења. Право није само елемент укупног исламског учења већ и његов функционални израз“. Даке да би ислам функционисао потребно је да се изрази кроз право а права нема без државе. У савременом свету појам религије означава праксу која се односи на духовну сферу. Арапска реч шарија означава пут исправног живота односно стазу коју треба следити како би се заслужио живот после смрти. За муслимане шеријатско право је савршено и непроменљиво јер се посматра као божија воља. Овакво поимање религије је потпуно другачије од европског поимања религије где се религија ограничава само на духовну сферу и има мале везе са правом и политиком.⁸ Оно је ванвременско и непроменљиво. Кадија и калиф изричу пресуде у име Алаха а не у име владара. Правна наука која се бави проучавањем Курана се зове „фикх“. Прописи шеријата могу се поделити на две групе: оне везане за религију и прописе везане за право и политику.

Најважније питање које је мучило исламски свет у 19. и 20. веку је тзв. женско питање због којег је ислам оптуживан са запада. Исламско право мушкарцима и женама додељује различите улоге. Мушкарцима да буду чувари породице и тиме су имали правну заштиту у ван домаћинства. Иако Куран не прави разлику између полова постоје стихови који су створили основу за хијерархију међу половима¹. Сура 4 „Жене“ ајет 34 гласи:

⁷Пут ислама Раде Божовић страна Службени гласник 2015 292

⁸ <http://kpolisa.com/KP25/kp25-II-1-Jevtic.pdf>

„Мушкарци воде бригу о женама зато што је Алах дао предност једнима над другима и зато што они троше иметке своје.Због тога су честите жене послушне и за време мужевљева одсуства и воде бригу о ономе о чему требају бригу водити,јер Алах њих штити.А оне чијих се непослушности прибојавате,ви посавјетујте а онда се од њих у постељи раставите па их и ударите а кад вам постну послушне онда им зулум не чините .Аллах је заиста узвишен и велики“⁹

Од почетка своје историје ислам је развио јасан концепт женине независности у породици. Не може се потпуно прихватити мишљење Р.Гародија који се позива на Ибн Хазма и тврди да нема друге разлике осим богобојазности. Женско дете се дакле одмалена васпитава да беспоговорно слуша мушкарца што се сматра неподобним притиском на жену. Муслиманска жена је током регресивне историје изван породице изгубила готово свако поштовање као личност. Питање слободе у друштву испровоцирало је питање женске равноправности. Неки кругови на западу убрајају у неравноправност муслиманке да се уда за друговерника, на шта је аргумент исламских факиха да је забрана донета ради заштите муслиманске породице и биолошке заједнице. Исламски правници као што је био Касим Емин позивао је на куранску равноправност полова по коме су сви људи једнаки односно да су пред богом сви једнаки и да нема друге неједнакости осим у побожности. Емин је тврдио да лош положај жене у друштву узрокује декаденцију исламскоарапске културе па је критиковао традиционалан избор брачног друга, моноженоство и развод. Еминове идеје су биле релативно нове и јавиле су се на прелазу из деветнаестог у двадесети век па су наишле на осуду умме.¹⁰ У исламском друштву жена је, дакле, остала веома везана за породицу али је, у односу на западни свет имала смањену правну способност. Наравно није у свим погледима жена као жена била потпуно и дословно ограничавана у правима као у случају имовинског власништва. Када би достигла одређени узраст, обично у пубертету, стицала је право на поседовање, са потпуним правом располагања имовине, без посредовања оца или мужа. Остали чиниоци исламског права су другчији од уобичајеног либералног становишта и зависе од пола преступника. Пример тога је криминализација проституције где је жена кажњавана али не и њена муштерија. Мушкарци такође могу имати право да живе у конкубинату док је за жене полиандрија забрањена. Разлог за лошији положај жене у исламском друштву треба тражити у чињеници да је положај жена лошији у сточарским и земљорадничким друштвима а исламско друштво је се због географског положаја, бавило највише номадским сточарством. Друштвени положај жене се погоршао са прелазом из ловачко сакупљачких заједница ка сточарским или земљорадничким седелачким за време неолитске револуције како је ову појаву назвао Гордон Чајлд. Стим у вези и брачна давања

⁹ http://www.orbus.be/religion/islam/kuran_bos/

¹⁰ *Пут ислама* Раде Божовић Службени гласник Београд 2015 страна 295

су обликована друштвеним околностима па је тако цена за младу честа у патрилинеарним сточарским друштвима. Патријална друштва одликује Предност синова у наслеђивању а нарочито прворођеног, јака веза жене и мужа уз слабљење жениних веза са породицом после склапања брака стога су деца у таквим браковима имала блискији однос са очевом породицом и самим оцем него са мајчином породицом. Чак су и брачна давања повезана са поднебљем и начином живота одређеног друштва. Цена за младу среће се најчешће у патрилинеарном друштву нарочито оном сточарском док је рад са младом присутан у ловачком и сакупљачком друштву а мираз се појављује у стално насељеном пољопривредном друштву¹⁴. Поделе брака такође утичу на брачна давања па је тако полигамни брак повезан са куповином невесте а моногамни брак са испуњењем допунских услова нагиње миразу¹¹.

Склапање брака

Брак у исламском праву има двојбени карактер и испуњењеових моралних и друштвених обавеза обавеза појединца у друштву. Заједница мужа и жене склупала се уговором који се звао *никах* и служила је упражњавању дозвољених полних односа. Заједничка тема расправе међу правницима је да ли је дозвола полних односа основни разлог ступања у брак? Правна гледишта се разликују али брачни уговор је први корак ка стварању заједницеу којој је могуће легално рађање. Правници су означили „добрим“ браком онај који је склопљен са погодним младожењом и одговарајућим венчаним даром. Исламски правници дефинисали су појам *кафаа* а ханефитски правници су изградили читав систем критеријума који су утврђивали да ли је мушкарац погодан за брак (на пример колико је његова породица исламске , вере што је било веома важно у раној исламској заједници, да ли је слободан или роб, богатство, побожност... укратко области у којима је морао бити једнак или виши у односу на партнеркине старатеље). Циљ ове институције био је да смањи могућност склапања брака између социјално неједнаких партнера. Брак склопљен са неподобним партнером могао је бити разведен¹². Брак се сматрао уговором између младе и младожење и звао се *никах*. Жена је на питање о својој удаји могла да одговори ћутањем и смехом који се сматрао као потврда али је могла да ступи у брак и без свог пристања. Све правне школе се слажу са тиме да је отац младе има право да уда кћеер за онкога кога он сматра подобним. Исто то важи и за млађе синове. Млађа деца имају дакле мање могућности одлучивања. Деца су додуше била третирана једнако док су била под заштитом родитеља или старатеља. Овај период је трајао до одређеног узраста када би

¹¹ *Брак и брачна давања* Војислав Станимировић Правни факултет универзитета у Београду страна 256

¹² *2Women, family and gender in Islamic law* Judith E. Tucker Cambridge university press 2008 страна 44

могли ступити у брак(код различитих правних школа тоје било око девете године).Склапање брака,наравно,у оваквом узрасту значи да он није могао бити одмах конзумиран.Вероватно је да су мајка и остале жене из породице имале утицај на одлуку када је женица спремна за сексуалне односе.

Брачна давања

Брак се склапао тако што је малдожења плаћао венчани дар *мехр* који се исплаћивао младиној породици а после појаве ислама исплаћивао се жени.Био је одређен најмањи али не и највајвећи износ.Он се исплаћивао пре ступања у брак младиној породици као нека врста куповине којом се осигуравала жен и одрђивао се пре ступања у брак.Постепено се развило правило да се при склапању брака жени,која је била и власник,исплаћује само његов симболичан износ и том приликом се назначавао и његов износ док се главни део плаћао касније.Муж би само у случају развода морао да га исплати.¹³ Износ *мехра* је варирао у зависности од учења и износио је кок четвртине златног динара или три сребрна дирхама.У *мехр* нису спадале намирнице које су се убрајале у *харам* забрањене:прасетина ,вино(алкохол)... Брак плаћањем *невестнине* постао је једна од најважнијих новина које је донело шеријатско право.Слични прописи постојали су и у предисламској Арабији као и код Јевреја под називом *мохар* и подсећа на неку врсту куповине што потврђује и етимолошко порекло јер реч *махр* код предисламских Арапа означава цену. Поред плаћања цене невестином оцу *мехр* младој се даровао *sadaqh*. *Sadaqh* је представљао дар који је невеста добијала док је њен отац домијао *мехр*.Појава ислама је довела до тога да се ова два давања споје у један који се даје супрузи а да речи које се користе за њих постану синоними.Тако је жена од објекта постала равноправна уговорна страна а брак се од куповине младе претворио у брак плаћањем невестнине.Женама је дата ограничене правна и пословна способност и наследно право које обухвата покретну и непокретну имовину иако је њихов наследни део двоструко мањи од мушког.Али *мехр* је представљао и компензацију жени за све брачне услуге,у прв ом реду сексуалне.Жена је могла да одбије да испуњава своје брачне дужности или да одбије да се пресели код мужа све док јој се не исплати обећано.Ако би неко од њих умро пре него што брак буде конзумиран *мехр* се враћа.*Мехр* је стога представљао обезбеђење жени да,у случају развода који се лако обавља институцијом *талак* неће бити препуштена окружењу¹⁴ . Ограничена полигинија као и могућност жена које су сада без ограничења могле да стичу имовину брачни ражим је био строга одвојеност добара.Најважније брачно давање је био *мехр* који је законски одређен тако

¹³ Увод у исламско право Војсилав Станимировић страна113

¹⁴ Брак и брачна давања Војислав Станимировић Правни факултет универзитета у београду страна281,282

да подсећа на *donatio propter nuptias* у римском праву или на *dos* у германском праву. Оваква сличност је можда дошла као последица правних транспланата који су дошли преко Византије. Шеријатско право је одредило и соњи износ *мехр*. Рана ханефитска школа се ограничила на десет дирхама а маликитска школа је износ спустила на три дирхама. Шити, који не одређују минимални износ стали су на томе да вредност не може да пређе петсто дирхама¹⁵. *мехр* се делио на две врсте: тренутни и одложени. Тренутни се давао одмах у тренутку склапања брака и без одлагања онда када га жена затражи док се одложени опет делио на три начина: 1. који је био овезан за проток одређеног времена након којег је морао бити исплаћен. 2. који је био условљен одређеним догађајима. 3. начин је био везан за престанак брака. Трећи начин је веома сличан европским прописима јер је тада имовина остајала у мужевљевим рукама све до престанка брака. Ханефитска школа је одредила да у случајевима када тренутни *мехр* није исплаћен одмах жена нема право да тражи развод брака. На тај начин је тренутни *мехр* претворен у одложени врстом правне акробатике. *мехр* се делио на две врсте: тренутни и одложени. Тренутни се давао одмах у тренутку склапања брака и без одлагања онда када га жена затражи док се одложени опет делио на три начина: 1. који је био овезан за проток одређеног времена након којег је морао бити исплаћен. 2. који је био условљен одређеним догађајима. 3. начин је био везан за престанак брака. Трећи начин је веома сличан европским прописима јер је тада имовина остајала у мужевљевим рукама све до престанка брака. Ханефитска школа је одредила да у случајевима када тренутни *мехр* није исплаћен одмах жена нема право да тражи развод брака. На тај начин је тренутни *мехр* претворен у одложени врстом правне акробатике¹⁶.

Положај жене у браку

Ислам је својим верницима дозволио ограничену полигамију и могао је имати до четири жене а роб две. Сам Мухамед се женио дванаест пута и то из политичких разлога. Поред својих законитих супруга мушкарац је могао имати и робиње конкубине. Конкубинат је касније забрањен а такве везе су се претакале у брак или разгавале. Поред тога био је дозвољен и привремени брак *мута* који је имао форму уговора на одређено време а жена је добијала надокнаду. Деца из овог брака су законита. По шеријатском праву роб је имао право на две жене а слободан човек на четири. Брак са робињом се разликовао од конкубината а настао је из старог обичаја да победници отимају женеп а је у складу са тим отмица разрешавала брачну везу. По шеријатском праву роб је имао право на две жене а слободан човек на четири. Брак са робињом се разликовао од конкубината а настао је из

¹⁵ Ibid страна 282

¹⁶ Ibid страна 283

старог обичаја да победници отимају женепа је у складу са тим отмица разрешавала брачну везу.Највише података о брачним прописима добијамо из суре 4“Жене“.Сура 4 ајет број 25 доноси објашњава склапање брака са неслободном особом:

А оне међу вама који није довољно имућан да се ожени слободном верницом-ето му оне у вашем власништву,робиње ваше,вернице-а Аллах најбоље зна какво је веровање ваше-,таједне сте вере.И жените се њима,с допуштењем власника њихових,и подајте им венчане дарове њихове,како је уобичаено,када су чедне и када јавно не чине блуд и када тајно не живе са љубавницима.А када оне као удате почине прељубу нека се казне половином казне прописане за слободне жене¹⁷.

Шеријатско право као и римско право сматрао да су деца рођена у браку ако се роде у одређеном временском периоду након престанка брака.Поред нормалне постојала је и ненормална трудноћа која је могла трајати и до две године¹⁸. Да би брак био конзумиран потребно је мужевљево одржавање *нафака* и *нушуз*. Нафака је средство које муж мора да обезбеди својој жени и његова главна обавеза.У нафаку спадају одећа,храна и преноћиште.Потребно је да их обезбеди за три дана или приближно.Жена је полагала право на потребштину након што је прешла код мужа.Супротно *нафаки* је концепт *нушуз*.Он представља систем који систем који је применљиван уколико би једа брачни друг кршио права другог.Мужевљевљаво најпрече право у браку је право да користи женино тело као средство полне љубави.Мужје могао да примени санкције када жена одбије да врши сексуалну обавезу или ако напусти брачну заједницу или на бло који начин учини себе сексуално недоступном.У складу са тиме жена није могла да напушта дом без мужевљевог одобрења.Ово учење се изводи из суре број четири „Жене“за коју феминистички аутори сматрају као основ за правну неједнакост жена¹⁹.

Прељуба и сексуални преступи

Посебан правни термин који се користи за опис недозвољених полних односа је“зина“.Зина припада истој категорији у коју спадају:крађа,друмско разбојништво,отпадништво од вере(апостасија),употреба алкохола ,крађа и лажно оптуживање другог за дела која се означавају зином.Зина се преводи најчешће као блуд али означава све врсте недозвољених полних односа као што су:содомија(однос са животињама),хомосексуалност,силовање и инцест.Овде је важно напоменути одредбе које се тичу суђења под оптужбом за зину.Сведоци морају бити непосредно

¹⁷ <https://medzlis-split.org/images/pdf/prijevod-kurana-besima-korkuta.pdf>

¹⁸ *ЗУвод у исламско право* Војислав станимировић страна 113

¹⁹ *Women, family and gender in Islamic law* Judith E. Tucker Cambridge university press 2008 страна53

присутвовати сексуалном чину.Потребна су четири сведока да би судија утврдио истинитост догађаја.Други начин утврђивања кривице код жена је била трудноћа.У случају да се утврди кривица постојале су две врсте казни шибане и каменовање.У курану налазимо јасне одреднице о кажњавању.Сура 2“Светлост“ајет2 гласи:

Блудницу и блудника избичујте са стотину удараца бичасвог од њих и нека вас при вршењу Аллахових прописа не обузима према њима никакво сажалење ако у Аллаха и онај свет верујетеи нека кажњавају њиховоме једна скупина верника присуствује²⁰.

Блажа казна бичевања била је одређена женама и мушкарцима који нису били у браку и који су технички били невини у сексуалном смислу када су починили преступ.Каменовање је било одређено у случају да су починиоци већ били у браку када су ухваћени.ова одредба није означена у курану али је забележена у хадисима.Казна се ивршавала тако што су мушкарца укопавали до препона а жену до груди.Ако би починилац признао дело први камен би бацао имам а ако би сведоци утврдили кривицу први камен је бацао сведок заједно са имамом²¹.Бичевање је било одређено и за тужиоце који нису успели да докажу кривицу чак ни помоћу сведока као што описује сура 24“Светлост“ајети 4 и 5:

Оне који окриве поштене жене а не докажу то са четири сведока са осамдесет удараца бича избичујте и никада више сведочање њихово не примајте,то су нечасни људи“.

Развод

Исламски правници нису инсистирали на нераскидивости брака.Ипак Куран упосорава на то доношење пренагљених одлука што описује сура 4 „Жене“ајет број 19:“Ако према њима одвратност осетите,могуће је да је баш у ономе према чему одвратност осећата Аллах велико добро дао“.

Предисламски Арапи су се лако разводили а ова пракса се ,у донеке измењеном облику задржала кроз *талак*.,„Талак“ је формула коју треба изговорити три пута да би се брак развео.Тала представља најранију и најогољенију форму развода.Супруг би требало да изговори прописану формулу у периоду између две менструације и није смео имати полни однос током три менструална циклуса након чега би били формално разведени.У случају да је променио мишљење одлука о разводу би била опозвана и могао је да се венча поново ако она то би жена пристала²².Додатно је вођена расправа око тога под којим условима муж може да затражи развод.Посебно је питање да ли је талак изговорен у алкохолисаном стању важећи?Ханефитска школа заступа да чак иако се,онај ко износ формулу,налази у стању смањене урачунљивости а ипак је довољно разуман може да

²⁰ <https://medzlis-split.org/images/pdf/prijevod-kurana-besima-korkuta.pdf>

²¹ *Women, family and gender in Islamic law* Judith E. Tucker Cambridge university press 2008 страна188

²² *Women, family and gender in Islamic law* Judith E. Tucker Cambridge university press 2008 страна85

изговори правно прихватљиву формулу. Ханбалиска школа заузима сличан став стим што прави разлику између опијеног и неразумног стања²³. Жене нису третиране као предмети у мужевљевој својини и нису се могле наслеђивати ако то не желе. Мужеви нису могли остати у браку уколико не опште са супругама а жене се могу развести ако супруг нема однос са њима четири месеца. Брачни парови су могли имати односе за време поста. Разведене жене могле су се поново удати након три менструална циклуса а удовице након четири²⁴.

Закључак

Основа из које је настало шеријатско право је Куран који је према исламском учењу приљен од бога (Аллаха) преко мелека Џибрила. Други извори права су Суна и хадиси. Касније се шеријатски правни систем развијао и појављује се фикх као последица судске праксе као и иџма и иџтихад. Шеријатски правни систем је био нераскидиво везан за религију и делио је радње на харам (дозвољене) и халал (дозвољене) радње. Иако се шеријатско право посматра као неодвојиви део исламске религије оно има своје корене у племенском животу предисламског становништва.

Исламска религија је патријархална због тога што су све религије поникле у заједницама у којима су управљали мушкарци. Током неолита терет вођења друштва и његовим управљањем се преместио са жена на мушкарце. Предисламска Арабија је била настањена номадским племенима која су живела без сталних насеобина и стога се нису створили услови за стварање матријаката као у другим областима. Када се ислам појавио због свог положаја примио утицаје римског, а преко византијског посредовања, правне транспланте *donatio propter nuptias* и пигнус. Брак се склапао онда када се достизала полна зрелост и то тако што би младожења исплаћивао младиној породици венчани да-мехр као одређену врсту куповине. Овај венчани дар се могао исплатити одмах или након одређеног времена. Пошто је била дозвољена ограничена полигамија па је тако слободан човек могао имати до четири жене а роб две али је било пример да су, најчешће владари и богата аристократија, на располагању имали и по неколико десетина, некад и стотина робова при чему роб није био потпуно обесправљен већ је имао одређену правну заштиту. Прељуба и уопште сексуални преступи звали су се једним појмом-зина. Пресуда се доносила помоћу четири сведока који су били непосредни сведоци дела. Пресуда је зависила од брачног стања починилаца (да ли су били у браку или не) а пресуда се изводила јавно уз непосредно учешће самих сведока и верских личности (имам).

²³ *Women, family and gender in Islamic law* Judith E. Tucker Cambridge university press 2008 страна 89

²⁴ *Увод у исламско право* Војислав станимировић страна 117

Брак је престајао разводом који се изводио тако што би муж ,који би морао бити свестан својих поступака,изговарао формулу-талак.Да би поново могла ступити у брак жена је морала да чека одређени период који је трајао три менструална циклуса.